

veza automobilskih klubova (1904), koji 1946 mijenja naziv u FIA, vodio je brigu o razvitku automobilizma u svijetu.

automobilizam, sp. grana koja obuhvaća natjecanja automobila različitih klasa (trkači, sp., turistički, prototipovi) i više kategorija prema radnoj zapremini motora. Natjecanja u automobilizmu održavaju se u brzinskim utrkama i ocjenjskoj vožnji. Brzinske utrke mogu biti trkališne, cestovne, brdske i rekordne; ocjenjske vožnje mogu biti ocjenjsko-terenske, ekonomsko-tehn. (vremenske, zvjezdaste i non-stop vožnje), turistička i reli-natjecanja. Utrke se voze na specijalnim stazama (autodromi, auto-moto trkališta), auto-cestama ili putovima, kružnim i brdskim cestama. Automobili za sp. natjecanja razvrstani su prema odredbama Sportske komisije Međunarodnog automobilskeg saveza od 1. i 1982 u 2 kategorije, 6 grupa i 15 klasa. U kategoriji I su vozila serijske proizvodnje namijenjena redovnoj prodaji kupcima. Kategorija II sadrži 3 grupe. U grupi N su turistička vozila iz velike serijske proizvodnje, u grupi A turistička vozila velike proizvodnje, u grupi B velika turistička vozila. U kategoriji II su vozila koja se izrađuju pojedinačno i isključivo su namijenjena utrkama. Kategorija II sadrži također 3 grupe. U grupi C su sp. vozila, u grupi D trkačka vozila med. formule (1, 2 i 3), u grupi E trkačka vozila slobodnih formula. Ovisno o veličini radne zapremine motora, vozila su raspoređena u 15 klasa, počevši od klase od 500 ccm sve do klase preko 6000 ccm. Za sva vozila propisana su odredbama odgovarajuće kategorije i grupe ograničenja za tehn. rješenja. Do 1. i 1982 vozila za natjecanja bila su podijeljena u 3 kategorije (A, B, C), 9 grupa i 13 klasa prema zapremini motora. Odredbama FIA dozvoljeno je navedenu staru podjelu primjenjivati u prelaznom periodu od dvije god. od dana stupanja na snagu nove podjele na kategorije. Pored toga, postoje i posebne kategorije za karting-automobile. Za postavljanje brzinskih rekorda automobili su razvrstani u 4 različite kategorije. Od 1950 održavaju se svake god. natjecanja profesionalnih vozača formule 1 za naslov prvaka svijeta. Prvak postaje vozač koji u toku natjecateljske sezone sakupi najviše b. na Grand prix utrkama u različitim zemljama. Istodobno s natjecanjem vozača natječu se i tvrtke za proizvodnju automobila za naslov prvaka svijeta. Najvažnija natjecanja u svijetu su Grand prix utrke, prvenstvo konstruktora automobila i reli-prvenstvo za proizvođače vozila; u Evropi prvenstvo vozača formule 2, prvenstvo za turističke automobile, prvenstvo za konstruktore automobila i prvenstvo interserije; u Jugoslaviji brzinske utrke na kružnim i brdskim stazama te reli-utrke i karting utrke. Svj. brzinski rekord za automobile (vožnja na 1 km s letećim startom) drži od 1970 John Gabelich (SAD) sa 1001,727 km/h. Brigu o razvoju i unapređenju a. u svijetu vodi Međunarodni automobilski savez (FIA), a u našoj zemlji Auto-moto savez Jugoslavije.

autonomni aparati za ronjenje, podvodne sp. aktivnosti: naprave koje omogućuju samostalan boravak pod vodom. U otvorenom krugu disanja ronilac udiše komprimirani zrak iz spremnika preko redukcionog ventila, a izdiše u vodu; u zatvorenom krugu disanja ronilac udiše kisik iz spremnika preko ventila, a izdisanje se pročišćava od ugljičnog dioksida u filteru i ne izlazi iz kruga disanja.

autonomno ronjenje, podvodne sp. aktivnosti: kretanje pod vodom pomoću autonomnog aparata (SCUBA). Takav sportaš

često se naziva čovjek-žaba (njem. Froschmann, engl. Frogman).

autorespirator (plućni automat, hidrostatski regulator, respirator), podvodne sp. aktivnosti: uređaj autonomnog ronilačkog aparata koji automatski podešava pritisak zraka, da bi iz spremnika dolazio u pluća ronioca prema pritisku dubine urona.

autorsko rješenje, šah: konačni ishod problema (kompozicije) koje je zamislio autor.

autostart, konjički sport: polazak pomoću startnog auta u kasačkoj utrci; vozači zaprega, postrojeni iza motornog vozila, kreću se u tempu auta oko 50 m do mjesta starta; tu startni auto naglo povećava odstojanje i brzo se uklanja sa staze, a starter zastavicom daje vozačima znak za start.

autožir (grč.-franc.), zrakoplovstvo: prema propisima FAI letjelica klase E3; stroj koji se održava u zraku autorotacijom obrtnih kola. Ima veliki horizontalni rotor (obično sa tri kraka), koji se uslijed strujanja zraka slobodno okreće oko svoje osovine i stvara aerodinamičku uzgonsku silu.

autsajder (engl. outsider), pojedinac (ili ekipa) koji ulazi u neko natjecanje s malo nade na konačni uspjeh; taj naziv se primjenjuje i na trkačkog konja, za kojeg se prije utrke ne može pretpostaviti da bi mogao pobijediti.

Avala (511 m), niska planina juž. od Beograda. Među prvim akcijama Srpskog planinarskog društva (osn. 1901) bilo je pošumljavanje njezinih obronaka i izgradnja paviljona (1902). Na vrhu A. je spomenik neznanom junaku Ivana Meštrovića i Mitrovićev planinarski dom, u kojem je uređena planinarska zbirka.

avalman (franc. avalemt; spuštanje); skijanje: zavoj na vrhu terenske neravnine; izvodi se spuštanjem težišta tijela ispod visine koljena i okretanjem koljena u smjeru zavoj sa istovremenim otklivanjem repova skija od brijega (jet kratki zavoj).

Avčin, France (1910), profesor elektrotehnike u Ljubljani; znanstveni radnik, pisac, planinar, gorski spasavalac. U jugosl. planinarstvo uveo vibram, najlonsko užje i novitete u spašavalačkoj tehnici. Konstruirao derezu poznatu pod imenom «avčinka». Potaknuo osnivanje Komisije za istraživanje i standardizaciju penjačkih užeta pri UIAA, u kojoj djeluje niz god. Brojnim člancima u zemlji i inozemstvu popularizirao naše Alpe. Napisao: *Kjer tišina šepeta*, Ljubljana 1965 i *Človek proti naravi*, Ljubljana 1969.

Averina, Tatjana (1950), profesorica tjel. odgoja, sovj. reprezentativka u brzinskom klizanju; zaslužna majstorica sporta SSSR. Na OI 1976 osvojila je zlatne medalje na 1000 i 3000 m, a na 1500 i 500 m bronzane medalje. I mjesto u višeborju te na 1000 i 1500 m osvojila je na PS 1978, a srebrne medalje u višeborju na PS 1974-76.

AVIA, čehosl. tvornica aviona i motora u Pragu; između ostalih, proizvela i avion za visoke akrobacije (AVIA 122). Poslije II svj. rata izradila i laki jednokrakl dvosjed (AVIA 36). God. 1947 ulazi u sastav Čehoslovačke tvornice automobila i aviona u Pragu.

avijacija, dio zrakoplovstva koji se odnosi na motorno letenje; dijeli se na sp., prometnu i vojnu a.; postoji i a. opće namjene, tzv. mala a.; obuhvaća male avione koji se ne upotrebljavaju u linijskom prometu.

Avio revija, časopis Saveza zrakoplovnih udruženja Jugoslavije (Beograd), pokrenut 1981. Donosi, između ostalog, obavijesti i članke iz područja sp. zrakoplovstva.

T. AVERINA

AVION, rvanje

avion, [1] motorno letenje: leteći stroj (aerodin) teži od zraka, pokretan motorom, a održava se u zraku i leti stvaranjem aerodinamičke sile uzgona na nosećem sistemu (krila) uslijed relativnog kretanja kroz zrak. Gl. dijelovi a. jesu: krilo, trup, repne površine, motorna (pogonska) grupa, stalni organi, uređaji i oprema. Prema FAI, a. čini C klasu letjelica, koja je podijeljena po veličini mase, načinu polijetanja i slijetanja na zemlju ili vodi (hidroavion) ili oboje (amfibija) te po vrsti pogonske grupe. A. u sportu služi za natjecanje i postizanje rekorda, te za školovanje i trening. Natjecanja mogu biti do ranga PS i apsolutnih svj. rekorda. Prvi kontrolirani motorni let ostvario je Amerikanac O. Wright (1903); Francuz H. Farman izvršio je let po unaprijed utvrđenom itineraru, a L. Blériot je prvi izvršio planirani let (1908, Francuska — Engleska). Atlantik je prvi preletio Amerikanac Charles Lindbergh (1927); [2] rvanje: naziv za element tehnike bacanja slobodnim stilom koje napadač izvodi nakon što svog protivnika podigne na rame i uhvati ga za jednu ili obje noge.

Aviotehnika, prodavaonica materijala i pribora za modelare u Zagrebu, osn. 1962 u sklopu Zrakoplovnog saveza Hrvatske; poslije je postala samostalna radna organizacija; ima veliku ulogu u razvitku jugosl. modelarstva. Osnivač i prvi direktor bio je Petar Stanić.

Avon turniri, serija međ. teniskih turnira za profesionalne igranje u SAD; igra se od 1971. Svake god. 8. po bodovima najuspješnijih, igranja igra na završnom Avon Masters turniru.

AVRO turnir, šah: dvokružni međ. turnir odigran 1938 u raznim gradovima Nizozemske, nazvan po niz. kompaniji Algemene Verenigde Radio Omeroe, koja ga je financirala. Plasman na turniru: 1—2. P. Keres i R. Fine 8,5 b.; 3. M. Botvinnik 7,5 b.; 4—6. A. Aljehin, S. Reshevsky i M. Euwe 7 b.; 7. H. R. Capablanca 6 b.; 8. S. Flohr 4,5 b.